

Kîmenyithia kîrî aciari eeyani ntheto

Study title: *Kîitharaka mûciî na cukuru*

Principal Investigator: *Dr. Patrick Kanampiu, Prof. Veronica Nyaga, Prof. Jennifer Culbertson*

Researcher collecting data: *Phineas Nyamari*

Baarûa îno n'ya mbi? Baarûa îno n'ya gûkûereeca n'ucûnkûni bûkari ata tûkûrûtha, na aki ciaku na cia mwana waku, aki na bûra tûkaarûtha na ntheto ira mwana waku agatûnenkera. Nûbateerue waiga baarûa îno thimûni kana ûmîrutithie waige bwega ara waigaga baarûa ciaku cia gîtûmi.

Bura ûcûnkûni bûbû bûkari

Mwana waku nakûthookua kweyana ntheto ûcûnkûnini bûbû, bûra bwegie gûcookia biûria bia kaumo gaake (ngerekano, ndwaria ira aaragia, ndwaria ira itûmîkaga cukuru yao) na mathûgaania mao kîrî rwaria rwa Kîitharaka. Macookio maaku makayûkua na maigwe. Ûcûnkûni bûbû bûkayûcia ndarîka mîrongo yîrî kûrîkia.

Marîi

Îrî njîra ya gûgûcookeria nkaatho n'untû bwa gûtûneenkera ntheto ûcûnkûniini bûbû, weegû amwe na mwana waku bûkaanenkerwa ciringi **ngiri îmwê**.

Ûgwaati na baita

Gûtîrî ûgwaati bûkûmenyekana kuumania na kweyana ntheto ûcûnkûniini bûbû. Tatiga irîi rîra rîgwete, gûtîrî baita îinene weegû kana mwana waku akoona, îndi, ûkeegua ûtethereetie aanene gûkûria ûmenyo bwa jumuiya yaku ya Tharaka.

Ciri na bûra tûgaatûmîra ntheto

Ntheto cionthe tûkayûkia kuumania na mwana waku igaatûmîka kûriingana na waatho bwa kûrigîria ntheto kûmenyekana. Kenda twaiga ntheto cia mwana waku na ciri, tûtiineenkanîra rîitwa rîake kana ntheto ciûmba gûtema amenyekana n'antû bangî tatiga acûnkûni aki. Ntheto cia mwana waku igapegwa namba ya mwanya ya mweyani ntheto bantû a rîitwa rîake. Ntheto ira tûkawata kuumania n'we igatûmîka mantûni ma ucûnkûni aki. Na rûtha rwaku, macookio maake ma biûria bira bikaûrua ûcûnkûni bûbû n'wa matûmîke, kûthomithia na kweyana kîrî acûnkûni bara bangî kana na mûingi (ngerekano, nwa twîkîre mûtandaoni kana kûmagweta kîrî ndwaria cia TV kana kameme).

Aki ciaku cia kûrigîria ntheto nî irîkû?

University ya Edinburgh n'yo mûmenyeeri wa ntheto ira mwana waku akaeyana. Wîna aki ya kwewa ntheto ira ciîgî mwana waku kûringana na watho bwa kûrigîria ntheto. Wîna kinya aki ya kûrekebishîrwa, kûbutîrwa na kûregana na ntheto. Ntheto nkûrûki, amwe na mararamîko na obisiini bwa komishina bwa ntheto, îthi www.ico.org.uk. Biûria, maoni na maromba nwa ûtûme kîrî mûnene wa kûrigîria ntheto University kîrî dpo@ed.ac.uk.

Kweyana ntheto ûtakûracimithua na aki ya gûteyanîria.

Kweyana ntheto kwa mwana waku i kwenda gwake/gwaku na arî na aki ya kûrekana na kweyana ntheto kagiita konthe n'untû bwa gîtûmi kionthe kîra. Îndi ûmenye warîkia gûtûma ntheto ino kîrî acûnkûni, ûtîrî na aki ya gûciteyanîria kuuma ûcûnkûniini.

Ûrî na kûria kuumania na ntheto inu wathooma? Ûkeegua ûrî na kûria kuumania na ntheto inu wathooma n'wa ûtûurie thaa ino kana nyumaani na tûgagûcookeria. Nwa ûtûkinyîre gûkûrûkîra baarûa ya ruuo patrick.kanampiu33@gmail.com. Mûrandi ûyû wa ucûnkûni n'umûkûrûkie I kamîti îra îraithaga mantû ma ucûnkûni ya PPLS, na bwanenkerwa rûtha i Komîsoni îra îrûngamîrite mantû ma ucûnkûni Kenya (NACOSTI). Ûkeegua wîna kûria kana kîendekithia kîa aki ciaku ta mûruti ntheto, n'wa waandîke baarûa ya ruuo kîrî ppls.ethics@ed.ac.uk.

Ibwega n'untû bwa ûteethio bwaku!